

ДОЙРА ВА ЗАРБЛИ ЧОЛҒУЛАР

БОЛАЛАР МУСИҚА ВА САНЪАТ
МАКТАБЛАРИ УЧУН ЎҚУВ ДАСТУРИ

1. Уқтириш хати

Ушбу ўқув дастури болалар мусиқа ва санъат мактабларининг Давлат талаблари асосида «Ўзбек халқ чолғулари» йўналишининг доира ва зарбли чолғулар мутахассислиги ўқитилишининг мақсад ва вазифаларини, мазмун-моҳиятини белгилайди.

Мазкур дастур ўқувчиларнинг истеъдодини, маданий савиясини, ижрочилик маҳоратларини, эшитиш қобилиятини ҳар томонлама ривожлантириш билан бирга бадий дидини шакллантириш ва дунёқарашини кенгайтириш, миллий ва жаҳон мусиқаларининг юксак намуналари билан таништириш ҳамда ижрочи – созандаларни тарбиялаш каби мақсадларни ўз олдига қўяди.

Ушбу мақсадни амалга ошириш учун доира ва зарбли чолғулар мутахассислиги бўйича билимларининг бошланғич асосларини ўргатиб, уларни санъат оламига етаклаш, жаҳон классик мусиқаси ва ўзбек халқининг мумтоз мусиқа мероси дурдоналарининг юксак намуналаридан кенг баҳраманд қилиш, эстетик билимлар тарғиботини йўлга қўйиш, иқтидорли ўқувчиларни шу соҳанинг ўрта маҳсус таълим муассасаларига тайёрлаш каби вазифаларни амалга оширишдан иборат.

Ўқув дастури мазмунли, ранг-баранг бўлиши билан бир қаторда ўқувчининг мусиқий дунёқарашини кенгайтириши, ижодий ва маънавий қиёфасини шакллантириши ва ҳар бир асарни намоишона ижро этиш кўникмасини ошириб бориши лозим. Унда ўзбек бастакорлари билан бир қаторда, қардош ва жаҳон композиторларининг асарларини ҳам бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Дарс жараёнида ўқувчилар ижрочилик кўникма ва малакаларни шакллантиришлари билан бирга мутахассислиги бўйича чолғунинг тарихий манбалари, чолғуни моҳирона ижро этиб ўтган моҳир созандалар, бастакорлар ва чолғу ясовчи усталар ҳақидаги билимларга ҳам эга бўлишлари лозим.

Ушбу ўқув дастури болалар мусиқа ва санъат мактабларининг беш йиллик таълим йўналишига мўлжалланган бўлиб, бу давр ичида ўқувчи имкони борича мусиқа ижрочилигининг профессионал маҳоратини эгаллаши ва нотага қараб ижро этиш малакасини ҳосил этиши кўзда тутилган.

Мутахассислик синфи дарсларининг таълимий жараёнини амалга ошириш шакли яқка тартибда бўлиб, 1-4-синфларда ҳар бир ўқувчи учун ҳафтасига 2 академик соатдан, 5-синфлар (битирувчи) учун 3 академик соатдан ўтилиши кўзда тутилган.

Ўқувчиларнинг ўзлаштиришларини аниқлаш

Бир ўқув йили давомида ўқувчиларнинг ўзлаштириши икки маротаба аниқланади:

1. Имтиҳонлар мазкур ўқув дастури асосида 5 синф (битирув) ва 2 синфдан синфга ҳамда қолган синфларда академик концертлар ўтказиш бўйича амалга оширилади. Унда ўқувчилар турли жанр ва характердаги мураккабликдаги 5-6 асар ижро этишлари лозим.

2. Биринчи ярим йилликдаги академик концертда ўқувчилар мутахассислик

фани ўқитувчисининг танлови асосида 4-5 та турли характердаги асар (этюд ва пьесалар шулардан бири полифоник пьеса) ижро этиб беришлари лозим.

3. Иккинчи ярим йилликда ўқувчи этюд, гамма ва мусикий атамалар бўйича техник синов топшириши лозим

4. Битирув имтиҳонида ўқувчи битирув дастурини ижро этади.

Биринчи йил таълим олувчи ўқувчи (1) академик концертдан озод этилиши мумкин

5-синф битирувчиларнинг имтиҳон дастурининг тинглови биринчи ва иккинчи ярим йилликда ижрога баҳо қўймасдан амалга оширилиши тавсия этилади.

1-синф ўқувчиларининг ижрочилик бўйича биринчи ярим йилликдаги академик концерти (тинглови) баҳосиз, иккинчи ярим йилликдаги академик концерти эса “3”, “4”, “5” каби баҳолар билан баҳоланади.

Ўқувчиларни ижрочиликка меҳр-муҳаббат уйғотиш, ижрочилик репертуарларини кенгайтириш ва сахна маданиятини ўзлаштиришлари мақсадида III чоркда ота-оналар учун академик кечаларни ташкиллаштириш тавсия этилади. Ушбу кечаларда ижро этилган асарлар академик концертлар дастурига кирмаслиги лозим.

Нотадан ўқиш малакалари март ойида ўтказилади. Гамма, арпеджио ва машқлар ҳақида билимларини нотадан ўқиш малакаларини аниқлаш жараёнида амалга оширилиши мақсадга мувофиқ.

Бундан ташқари 5-синф (ўқишни академик лицей ва касб-ҳунар коллежларида давом эттирувчи) битирувчилари март ойида техник синовдан (этюд, гаммалар, арпеджио, аккордлар бўйича) ўтишлари лозим.

Биринчи ва иккинчи ўқув йилининг бошига қадар ўқитувчи ҳар бир ўқувчи учун **шахсий иш режа** тузиб олган бўлиши керак.

Ҳар бир ярим йиллик якунида ўқитувчи ўқувчининг шахсий иш режасининг бажарилишини ундаги ўзгаришларни қайд этиб боради, йил якунида эса ўқувчининг мусикий иқтидори, меҳнатсеварлиги ва ўзлаштиришига қараб кейинги ярим йиллик режаларини амалга оширади. Унинг мувафаққиятлари тўғрисида тавсивнома шахсий ўқув иш режасига ёзилади.

Ўқувчининг битирув дастури биринчи ярим йиллик якунига қадар ўқитувчи томонидан тақдим этилиши ва бўлим мудири томонидан тасдиқланиши лозим.

УСЛУБИЙ КЎРСАТМАЛАР

Ёш авлодни ўқитиш ва тарбиялашда мусиқа маданиятининг ўрни катта эканлиги ҳаммамизга маълум. Фарзандларимизнинг бадиий дидини ва мусиқавий-эстетик тарбиясини шакллантиришда эса болалар мусиқа ва санъат мактабларининг роли бекиёсдир.

Ўзбекистон Республикаси халқ таълими вазирлиги томонидан тасдиқланган ўқув дастурда мактаб ўқувчиларига мусиқа ўргатиш, ҳамда уларни бадиий-эстетик, ватанга муҳаббат, ахлоқ ва тарбия ҳамда миллий ғоя руҳида

тарбиялашда болалар мусиқа ва санъат мактабларининг олдига муҳим масалалар қўйилган.

Жаҳон мусиқасининг дурдона асарлари, рус ва европа композиторларининг асарларидан ўқувчи ёшларни баҳраманд этиш, ҳамда ўзбек халқ мумтоз куй ва кўшиқларига болалар қалбида муҳаббат уйғотиш, барча мусиқий фанларга қизиқишини ортириш ва мусиқий таълим беришда болалар мусиқа ва санъат мактаблари асосий ўрин тутди.

Болалар мусиқа ва санъат мактабларида ўқув ва тарбия ишларининг асосий вазифаси ихтисослик бўйича дарс ўтишдир.

Ўқувчиларни ахлоқий жиҳатдан пок, руҳан соғлом ва баркамол қилиб, бадиий эстетик дидини шакллантириш, ҳар тарафлама мукамал ривожланган ижрочи – созандаларни етиштириб чиқариш, тарбиялаш ҳар бир мусиқа ўқитувчисининг зиммасидаги энг машаққатли, айни пайтда шарафли вазифадир. Ўқитувчи шу шарафли вазифани умумий таълим мактаблари билан ва болаларнинг ота-оналари билан яқиндан алоқа боғлаган ҳолда амалга оширади.

Умумий мусиқа таълимини амалга ошириш билан бир қаторда болалар мусиқа ва санъат мактабларида ўқув йиллари мобайнида яхши натижаларга эришган ва кўрик-танловларда қолғу ижрочилиги бўйича юқори ўринларни қўлга киритган, иқтидори билан ажралиб турувчи ўқувчиларни махсус санъат йўналишидаги коллежларига тайёрлаб беришлари ҳам муҳим аҳамиятга эгадир.

Дарс ўтиш жараёнида ҳар-бир мутахассис ўқитувчи ўзининг мутахассислиги бўйича қолғунинг тарихий манбаларига назар солиб, ушбу қолғуни моҳирона ижро этиб ўтган моҳир созандалар, бастакорлар ва қолғу ясовчи усталар ҳақидаги маълумотлардан ўқувчиларни баҳраманд этиши мақсадга мувофиқ. Ушбу ўқув дастури беш йиллик ўқишга мўлжалланган бўлиб, бу давр ичида ўқувчи имкони борица мусиқа ижрочилигининг профессионал маҳоратини эгаллаши ва нотага қараб ижро этиш малакасини ҳосил этиши кўзда тутилган.

Доира ва зарбли қолғулар синфи бўйича ўқув дастури:

Доира ва зарбли қолғулар синфининг ўқув жараёни қуйидагилардан иборат:

а) Доира ижрочилиги санъатининг ривожланиши жараёнида ёш авлодга назарий ҳамда амалий билим бериш.

Доира ижрочилигининг анъанавий услуби сирларини махсус ўргатиш.

б) Синфда ўқув машғулотларини ўтказиш билан бирга, зарбли қолғуларнинг турли хиллари билан ўқувчиларни яқиндан таништириш ва уларнинг ижро услубларини ўзлаштириш.

в) Доира, ноғора ва бошқа зарбли қолғуларда ансамбль бўлиб ижро этиш; жўрनावозликда ҳар бир доирачининг ижро маҳоратини ошириш; оркестр, ансамбллар таркибида ёки якканавозликда ижро маҳоратини профессионал даражада эгаллаш ва ўқув йилида камида 2-3 маротаба концерт чиқишлари қилиш.

(1-4-синфлар бўйича ўқув йили ярми ва якунида назорат, мутахассислик фанларидан академик концертлар ўтказилади ва баҳоланади.)

Ўқув жараёнини ташкил қилиш.

Доира ва зарбли қолғулар таълимининг асосий мақсади, ўқувчиларни шу қолғу созларининг моҳир ижрочиси этиб тарбиялашдан иборатдир.

Бунда ўқитувчининг ўрни жуда катта аҳамиятга эга. Ўқитувчи ўқувчини шу чолғуга бўлган қизиқишини ўйғотиши керак. Ўқувчи билан бирга ҳамнафас бўлиб унга ҳар томонлама кўмак бериши, керак бўлса бирга доирада, ноғорада дуэтлар ижро этиб ўқувчининг ижро маҳоратини оширишга ёрдам бериши мақсадга мувофиқ.

Ўқитувчининг олдида турган вазифа, ўқувчи ижро этадиган ҳар бир асарнинг маъносини, моҳиятини чуқур сеза билиши ва мазмунини аниқ таҳлил қилишга ўргатишидир.

Ўқишга қабул қилинувчи ўқувчидан талаб қилинадиган қисқача шартлар.

1. Қабул қилишда мусикага қизиқиши ва табиатан мусикага қобиляти бор ёшлар ўқишга қабул қилиниши керак.

2. Ритмни сезиши ва оҳангни аниқ қилиб куйлаб бера олиши шарт.

3. Боланинг ёши ҳам эътиборга олинishi керак. (10-12 ёшлардан шуғулланса билим, даражаси сермахсул бўлади.)

Доира ва зарбли чолғуларнинг ижро услублари тўғрисида қисқача изоҳ.

Доира асосан икки ҳолатда; тик туриб ва ўтирган ҳолатда ижро этилади. Доира ижрочилигида уч хил ижро воситаси мавжуд.

Булар; Ранг-баранг тембрлар, усул ва ҳилма –хил динамик шакллар.

Доира зарб ва усуллари ижрочининг иккала қўл бармоқларининг бир хил ҳаракатлари таъсирида ҳосил бўладиган кучли ва кучсиз зарб садолари туфайли вужудга келади.

Ноғора; бу чолғуда иккита чўп воситасида (тут ёки қайрағоч шоҳидан ясалади) терига уриб чалинади. Товуши бир-биридан фарқ қилиниши учун биттаси иккинчисига қараганда қиздирилиб, сози тахминан квартага кўтарилади.

Симфоник оркестрдаги чолғулар таркибидан олинган созлардан бубен, учбурчак, барабан, тарелка, маримба ва ксилофондир. Доира билан бирга ўқувчи бу созларни ҳам (имкон қадар) ўзлаштириб борса мақсадга мувофиқ бўлади. Бу чолғуларда ижро маҳоратини ошириш учун турли ҳилдаги машқлар мавжуд: Этюд, гамма ва арпеджиолар турли ҳилдаги штрихларда ижро қилинади.

Шаҳсий ўқув иш режасини тузиш.

Ўқитувчи доира ижрочилиги маҳоратини самарали ва яхши ривожлантириши учун ўқувчининг имкониятига қараб қобилятини кўра билиши керак ва шунга қараб ўқувчининг шаҳсий ўқув иш режасини бутун, яримталиқ, чоракталиқ, саккизталиқ, ўн олтиталиқ нота ва паузалардан, оддий ўлчовлардан тузилган машқлардан тузиши лозим.

Биринчи дарсдан бошлаб доиранинг келиб чиқиш тарихи ва ундаги ижрочилар ҳақида ҳам қисқача маълумотлар бериб бориши лозим. Дарслар назарий ва амалий шаклда олиб борилади. Ўқувчиларни нота ёзувига ҳам ўргатиб бориш зарур.

Юқори синфларга ўтгани сари секин-аста мураккаб ўлчов ва машқларга ўтилиши лозим.

Ўқувчи дарсга киришдан чорак соатлар олдин ўрта қиздирилган доирада ҳар хил усулларни машқ қилиб, қўлларини юргизиши керак, сўнгра эса доирани яхшилаб қиздириб дарсга кириши лозим. Агар қўллари яхши ҳаракатга келмаган

ҳолда қиздирилган доира ижро этилса, бармоқларини хасталикка олиб келиши мумкин.

Асарларни асосан ўзбек халқ усуллари, зарблари, рақслари билан бирга замонавий доира зарблари ва бастакорлар асарларига таянган ҳолда танлаш мақсадга мувофиқдир.

Ўқувчиларни турли ҳилдаги дасталар (ансамбллар) ва уларнинг ижро услублари, уларда қўлланиладиган зарбли чолғулар билан ҳам таништириб бориши лозим. Ксилофондан ҳам (*танлов фанлари*) чет эл композиторлари, Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги иттифоқи композиторлари ва ўзбек бастакорларининг кичик куйларидан бошлаб юқори синфларга ўтиши билан катта шаклда ёзилган асарларига мурожаат қилиш мақсадга мувофиқдир.

НОТАНИ ВАРАҚДАН ЎҚИШ ВА ТАҲЛИЛ ЭТИШ

Ўқувчининг музикаий билимини ошириш учун шахсий ўқув иш режасидаги асарлардан ташқари уларга турли мазмундаги бир неча музика асарларини варақдан ўқиш вазифаси топширилади. Мутахассислик синфида нотани варақдан ўқиш ишлари ўқувчиларнинг ўзлаштиришига ҳар томонлама ёрдам беради. Шу сабабли ўқувчи асарларни ёд олиш билан бир қаторда нотани варақдан ўқишни ҳам ўргана бориши зарур. Нота номларини варақдан ўқиш ва таҳлил этиш бир-бирига боғлиқдир.

Ўқитувчи ўқувчига варақдан ўқиш ва таҳлил этиш учун тегишли музика асарларини пухта ўйлаб танлаши, бунда ўқувчиларнинг дарсга қизиқиши ва талабларини, қобилияти ва шахсий хусусиятларини ҳисобга олиши керак. Ўқувчиларнинг ансамбль ва оркестрда мустақил ижро этишларида ҳам нотани варақдан онгли равишда тўғри ва тез таҳлил этиш катта аҳамиятга эга.

2. Ўқувчилар тайёргарлик даражасига қўйиладиган зарурий талаблар

Ўқувчиларнинг чанг чолғусида ижрочилик даражалари бўйича эгаллаган билим, кўникма ва малакалари таълим мазмунига мувофиқ ишлаб чиқилган бўлиб, назарий ва амалий фаолиятлар мажмуасидан ташкил топган ҳамда улар куйидагилардан иборат.

– Доира ва зарбли чолғуларининг барча ўзига хос хусусиятларини билиш ва уларнинг оилаларини товуш тембрларини фарқлаш;

– турли жанр ва мураккабликдаги техник, полифоник ва композиторлар асарларидан намуналарини бадиий ва техник жиҳатдан мукаммал, мазмунан идрок этган ҳолда ижро эта олиш;

- якка ва ансамлда жўрнавоз бўла олиши, музикаий асарни нотадан ўқий олиш;
- куйга тавсиф бериш;
- халқ музика мероси ҳақида тушунчага эга бўлиш;
- музикага оид атамаларни билиш;
- музиканинг ифода воситаларини билиш;
- ижрочилик турларини ижро садоларидан фарқлай олиш.
- музика жанрларини билиш ва ижро услубидан уларни фарқлай олиш;
- ҳар бир маҳаллий услубда ўзига хос ижрочилик услублари ва чолғу асбобларини билиш;

- Фарғона-Тошкент, Самарқанд-Бухоро, Сурхондарё-Қашқадарё, Хоразм ижрочилик услублари халқ куйи намуналаридан ижро эта олиш;
- миллий мусиқа амалиётида ўзбек халқ оммавий ва касбий мусиқа жанрларининг маҳаллий услуб вариантларини тинглаб ажрата олиш;
- Жаҳон халқлари мумтоз мусиқа намуналари ва композиторлар асарларидан намуналар ижро эта олиш;

3. Йиллик талаблар ва ўқувчилар ижро этишлари учун тавсия этилган намунавий асарлар (синфлар кесимида)

1- СИНФ ТАЛАБЛАРИ

1. Доиранинг нота системаси, яъни бутун, яримталиқ, чоракталиқ, ва саккизталиқ нота шаклида доира зарбларининг нота чизиғида жойлашиш тартиби, саналиши ва унинг ижро этилиши ва паузалар билиши.
2. $\frac{2}{4}$ ўлчовлар, динамик белгилар. Ўнг қўл учун оддий машқлар. $\frac{3}{4}$ ва $\frac{4}{4}$ ўлчовлар. Динамик белгилар, ўнг ва чап қўллар учун машқлар.
3. Чап қўл учун машқлар ва тремололар учун машқлар. Паузалардан фойдаланган ҳолда чоракталиқ ва саккизталиқ зарблардан тузилган намуналар.
4. Ўнг қўл ва чап қўллар учун зарбларни тозалаш учун машқлар. Ноғорада ўнг ва чап қўл учун алоҳида машқлар, битталиқ ва иккиталиқ зарблар (*танланган фанлар киритилган бўлса*) (ўқувчининг қобилиятига қараб асарларнинг танланиши инобатга олинган). Тремололар ва уларни ижро этиш учун машқлар.
5. Ноғорада ўнг ва чап қўл учун алоҳида машқлар, битталиқ ва иккиталиқ зарблар. (*танланган фанлар киритилган бўлса*)
6. Нуқталиқ ноталар ва улардан тузилган зарблардан намуналар.
16 талиқ зарблар ва паузалар
7. Ноғорада ўнг ва чап қўл учун алоҳида машқлар, битталиқ ва иккиталиқ зарблар. Тремоло учун турли ҳилдаги машқлар. (*танланган фанлар киритилган бўлса*)

1-СИНФ

АКАДЕМИК КОНЦЕРТЛАР ВА ТЕХНИК СИНОВЛАР ДАСТУРИ

I-ярим йиллик:

1. До мажор гаммаси ва унинг ўқовушлиғи. (ксилофонда)
2. 3-4 машқлар.
3. 4-5 кичик мусиқа асарларини ижро этиш.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари (якка ҳолда ва фортепиано жўрлигида; ксилофон фортепиано жўрлигида).

II- ярим йиллик:

1. До, Соль мажор ва параллел минор гаммаси ва уларнинг учтовушлиги.
2. 2-3 этюдлар.
3. 4-5 мусика асарларини ижро этиш (якка ҳолда ва фортепиано жўрлигида; ксилофон фортепиано жўрлигида).

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Ўзбек халқ куйи	“Қашқарча”
2. Ғ.Қодиров	“Қиш”
3. Б.Гиенко қайта ишлаган	
4. Б.Надеждин	“Ватаним”
5. А. Власов	“Шамол”
6. Ғ.Қодиров	“Рақс”
7. М. Тоиров	“Вальс”
8. Д. Зокиров	“Гулхан”
9. Ф. Васильев	“Дўлонча”
10. И. Акбаров	“Подачи”
11. Н. Мухаммедов	“Арча кўшиғи”
12. Ф. Васильев қайта ишлаган	“Яллама ёрим”
13. Т. Содиков	“Бахт қонуни”
14. М. Глинка	“Полька”
15. Ўзбек халқ куйи	“Ғайра- ғайра дам бадам”
16. Ўзбек халқ куйи А.Одилов қайта ишлаган.	“Уфори”
17. Ф. Назаров А.Срозов усули	“Рақс”
18. Д. Зокиров	“Гулхан”
19. Б.Гиенко қайта ишлаган	“Чаманда гул”

Этюдлар

1. Т. Ашрафхўжаев, А. Петросянц - этюдлар.
2. О. Камолхўжаев 2-3 - машқлар.

2-СИНФ ТАЛАБЛАРИ

1. Иккита қўл учун машқлар, секин темпдан тремологача тезлаштириш, форшлаглар.
2. Қўшма ноталар аккордлар.
3. Гамма ва арпеджиолар 3-4 та.
4. Турли техник даражадаги этюдлар 6-8 та.
5. Мусика асарлари 10-12 та (3-4 ўзбек куйларидан бўлиши лозим).

2-СИНФ

АКАДЕМИК КОНЦЕРТЛАР , ТЕХНИК СИНОВЛАР ВА ИМТИҲОН ДАСТУРИ

I- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 2 тагача бўлган 1-2 октавада мажор ва минор гаммалари ва уларнинг учтовушлиги.(ксилофонда)
2. 3-4 этюдлар.
3. 4-5 турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш, шу жумлада ўзбек халқ куйларидан.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

II- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 2 тагача бўлган 2 октавадаги мажор ва минор гаммалари ва уларнинг учтовушлиги.
2. 3-4 этюдлар.
3. 4-5 турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш (1-2 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим), шу жумладан 1-2 та катта ҳажмдаги мусиқа асарлари.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Я.Сабзанов	“Уфори”
2. Я.Сабзанов	“Рақс”
	“Рақси Шўх”
3. М.Ипполитов-Иванов	“Овулда”
4. Г.Собитов	“Рақс”
5. У.О.Комилов	“Андижон полькаси”
6. Д.Исломиов	“Қўқонча”
7. Я.Ҳаққулов	“Меҳнат”
8. Д.Соатқулов	“Рақс”
9. А.Левиёв	“Қўшиқ ва рақс”
10.Г. Собитов, А.Срожов усули	“Рақс”
11.Хоразм халқ рақси	“Дилбар”
12.К.Бурхонов	“Зебо”
13.У.О.Комилов	“Довул”
14.А.Петросянц	“Доира дуэти”
15.Д.Зокиров, А.Срожов усули	“Рақс”

16.И.Акбаров, А.Срозов усули	“Карвон”
17.Т.Кулиев, А.Срозов усули	“Аскерони”
18.И.Кочетов	“Лезгинка”
19.Т.Ашрафхўжаев	“Ғунча”
20.Я.Ҳаққулов	Ўзбек халқ усуллари Доира рақси “Шодлик”
21.М.Мирзаев, Я.Ҳаққулов усули	“Ракс” 1-2 қисм
22.О.Холмухамедов	“Фантазия” 1-қисм
23.А.Левиев доира ва фортепиано учун	“Қўшиқ ва ракс”
24.А.Левиев	“Фарҳод ва Ширин” мусикали Драмасидан
25.А.Алиқулов, У.О.Комилов	

Этюдлар

1. Т. Ашрафхўжаев, А. Петросянц – этюдлар
2. О.Камолхўжаев – машқлар
3. И.Икромов – этюдлар

3-СИНФ ТАЛАБЛАРИ

1. Калит Қуйидаги штрихларни ўрганиш: легато, стаккато (ксилофонда).
2. Машқ ва этюдлар чалиш (ксилофонда).
3. Уч октавада гаммалар ва арпеджиолар. Хроматик гаммалар билан танишув. Енгил мусиқа асарларни таҳлил этиш малакасини ўстириш.
4. Ўқув йили давомида ўқувчи қуйидагиларни ўзлаштириши лозим: 6 та уч октавали гамма ва арпеджио, 4-6 та этюд, 6-8 мусиқа асари киритилади.
  - а. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - б. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - с. Ўзбек халқ куйи
  - д. Ўзбек композиторлари асари

3-СИНФ

АКАДЕМИК КОНЦЕРТЛАР ВА ТЕХНИК СИНОВЛАР ДАСТУРИ

I- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 3 тагача бўлган 2 октавадаги мажор ва минор гаммалари ва уларнинг учтовушлиги (ксилофонда).
2. 2-3 та этюдлар (ксилофонда).
3. 4-5 та турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш (2-3 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим).
  - а. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - б. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - с. Ўзбек халқ куйи

d. Ўзбек композиторлари асари

II- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 3 тагача бўлган 2-3 октавадаги мажор ва минор гаммалари, уларнинг учтовушлиги ва арпеджиолари (ксилофонда).
2. 2-3 та этюдлар (ксилофонда).
3. 4-5 та турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш (ксилофонда).
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. У.О. Комилов	“Бурулча”
2. У.О. Комилов	“Пахта”
3. У.О. Комилов	“Шодлик”
4. А. Левиёв	“Кўшиқ ва рақс”
5. Г. Кочетов	“Лезгинка”
6. А. Левиёв	“Фантазия” 1-2- қисм
7. А. Бабаджанян	“Экспромт”
8. Т. Ашрафхўжаев	“Яккаҳонлик”
9. Т. Иноғамов	“Бурулча”
10. К. Бурҳонов	“Рақс-Жавони”
11. Т. Иноғомов	“Овчи”
12. Г. Восканян	“Пьеса”
13. Хоразм халқ куйи	“Галалайлум”
14. Г. Восканян	“Рақс”
15. М. Мирзаев	“Шодлик”
16. Т. Ашрафхўжаев	“Ёшлар гулдастаси”
17. К. Бурҳонов	“Дуэт” № 1
18. Т. Ашрафхўжаев	“Гулдаста”
19. Т. Ашрафхўжаев	“Сарвиноз”
20. М. Ашрафий	“Сўзсиз кўшиқ”
21. А. Левиёв	“Фантазия” 3-қисм
22. Д. Зокиров	“Рақс”
23. Т. Ашрафхўжаев	“1-концерт этюди”
24. У.О. Комилов	“Пахта”, “Тантана”

Этюдлар

1. Т. Ашрафхўжаев, А. Петросянц – этюдлар
2. О. Камолхўжаев – машқлар
3. И. Икромов – этюдлар

4-СИНФ ТАЛАБЛАРИ

1. Штрихлар устида ишлаш, уларнинг бирмунча мураккаб бўлган турларга алмашинув услубларини эгаллаш.
2. Қўшма ноталар устида ишлаш.
3. Уч октавали гаммаларни, арпеджиоларнинг турли хилларини ўрганиш.
4. 3-4 та уч октавали гамма за арпеджио, 2 та қўшма нотада гамма.
5. 6-8 та этюд,
6. Камида 8-10 та мусиқа асари (улардан икkitаси йирик шаклдаги, 2 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим) киритилади.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

4-СИНФ

АКАДЕМИК КОНЦЕРТЛАР ВА ТЕХНИК СИНОВЛАР ДАСТУРИ

I- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 4 тагача бўлган 3 октавадаги мажор ва минор гаммалари ва уларнинг учтовушлиги.
2. 3-4 этюдлар.
3. 4-5 турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш (1-2 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим), шу жумладан 1 та йирик шаклдаги мусиқа асарлари.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

II- ярим йиллик:

1. Калит олди белгилари 4 тагача бўлган 3 октавадаги мажор ва минор гаммалари, уларнинг учтовушлиги ва арпеджиолари.
2. 3-4 этюдлар.
3. 4-5 турли шаклдаги мусиқа асарларини ижро этиш (1-2 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим), шу жумладан 1 та йирик шаклдаги мусиқа асарлари.
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи

d. Ўзбек композиторлари асари

ТАХМИНИЙ АСАРЛАР РЎЙХАТИ

1. Х.Бобоев	“Баҳор тонги садоси”
2. А.Левиёв	“Фантазия” 1-2-3-қисм
3. Ф.Назаров	“Рақс”
4. С.Жалил	“Шодлик рақси”
5. Ф.Амиров	“Қушлар”
6. Ф.Васильёв	“Дўлонча”
7. М.Глинка	“Полька”
8. Ўзбек халқ куйи	“Яллама ёрим”
9. У.О.Комилов	“Сарбоз”
10. У.О.Комилов	“Занг”
11. Т.Ашрафхўжаев	“Хинд усули”
12. Я.Ҳаққулов	“Меҳнат”
13. Я.Ҳаққулов	“Доира рақси”
14. Уста О.Комилов	“Бухоро усуллари”
15. Т.Ашрафхўжаев	“Рок қашқарча”
16. Хоразм халқ рақси	“Лазги”
17. Я.Сабзанов	“Рақс”
18. О.Камолхўжаев	“Кармен”
19. А.Одилов қайта ишлаган	“Уфори”
20. Б.Керимов	“Эрталаб”
21. И.Икромов	“Дуэт” №1
22. А.Срожов	“Гулдаста”
23. Т.Иноғомов	“Сарбоз”
24. Ф.Назаров	“Ўзбекча скерцо”
25. А.Срожов	“Муҳаббат рақси”
26. П.Спендиаров О.Бараев усули	“Хайтарма”
27. Ғ.Қодиров	“Ёшлар марши”
28. М.Тоиров қайта ишлаган	“Вальс”
29. В.А.Моцарт	“Менуэт”
30. Ф.Назаров	“Рақс”
31. С.Рахманинов	“Италянча полька”
32. К.Бурхонов	“Лола”, “Дуэт” №4
33. Т.Ашрафхўжаев	“Йигитлар давраси”
34. Т.Ашрафхўжаев	“Дугоналар”
35. Ф.Алимов	“Шодиёна”
36. Я.Сабзанов	“Рақс”
37. Г.Васканьян	“Пьеса”
38. Ўзбек халқ куйи	“Рок қашқарча”
39. Н.Нариманидзе	“Давлури”
40. А.Кабалевский	“Қадимий рақс ”

- 41.Т.Ашрафхўжаев
- 42.К.Бурхонов
- 43.К.Бурхонов
- 44.Т.Ашрафхўжаев
- 45.И.Икромов

- “Шодиёна”
 “Доира базми”
 “Доира тароналари”
 “Ноғора”
 Концерт этюдлари №2

Этюдлар

1. Т. Ашрафхўжаев, А. Петросянц – этюдлар
2. О.Камолхўжаев – машқлар
3. И.Икромов – этюдлар

5-СИНФ ТАЛАБЛАРИ

1. Битирув имтихони дастурини тайёрлаш.
2. Ўтилган барча гамма ва арпеджиоларнинг ҳамма шаклларини такрорлаш (ксилофонда).
3. Этюд ва гаммаларни турли техник даражада ўрганиш (ксилофонда).
4. Битирув имтихони дастуридан ташқари ўқувчи яна 5-6 та мусиқа асари ўрганиши лозим (улардан биттаси йирик шаклда, 2 таси ўзбек халқ куйларидан бўлиши лозим) (ксилофонда).
  - a. Жаҳон мумтоз композиторлари асари
  - b. МДХ халқ куйлари ёки композиторлари асари
  - c. Ўзбек халқ куйи
  - d. Ўзбек композиторлари асари

5-СИНФ

ИМТИҲОН ДАСТУРИ

Битирув имтихони дастури куйидагилардан ташкил топиши лозим:

1. Полифоник асарлар (ёки йирик шаклдаги) (ксилофонда);
2. Турли ҳарактердаги 2-3 та мусиқа асари (улардан бири виртуоз ижро этиш характериға эға бўлиши лозим) (ксилофонда).
3. 2-3 таси ўзбек халқ асарларидан, ҳамда ўзбек композиторлари асарларидан ташкил топган бўлиши лозим.

АСАРЛАРНИНГ ТАХМИНИЙ РЎЙХАТИ

1. Ўзбек халқ куйи Б.Гиенко қайта ишлаган	“Роҳат”
2. Ўзбек халқ куйи	“Рок қашқарча”
3. Ф.Алимов И. Икромов	“Шодиёна”
4. Ўзбек халқ куйи	“Дилхирож”

5. К.М.Вебер	“Рақс”
6. Б Барток	“Пьеса”
7. Т.Тошматов	“Концерт рондоси”
8. У.О.Комилов	“Савти уфор”
	”Пилла”
	“Қўш қарс”
9. А.Срозов	“Ларзон”
	“Мавриги”
10.И.Икромов	“Тожиқча бухорча “
11.А.Левиёв	“Фантазия” доира ва
	оркестр учун
12.И.Икромов	“Тўрт қиз вариацияси”
13.О.Холмухаммедов	“Рақс”
14.Хоразм халқ куйи	“Галалайлум”
15.М.Левиёв	“Оҳангарон”
16.П.Палиёв	“Тарантелла”
17.А Балакирёв	“Полька”
18.Л.В.Бетховен	“Туркча марш”
19.Т.Иноғамов	“Пилла”
	“ Шодлик “
20.У.О.Комилов	“Фарғонача”
	“ Садр”
21.О.Бараёв	“ Ларзон”
22.Х.Бобоев, А.Срозов усули	“Баҳор тонги садоси”
23.М.Мирзаёв	“Шодлик”
24.Г. Кочетов, О.Бараёв усули	“Лезгинка”
25.И.Акбаров	“Арабча рақс”
26.Г.Қодиров	“Рақс”
27.П.И.Чайковский	“Неаполитанча қўшиқ”
28.Б.Керимов	“Рақс”
29.Ф.Шуберт	“Муסיкий лаҳза”
30.Д.Исломов, У.О.Комилов	Доира усулларида
	Қўш қарс 2-қисм
	Само таронаси
31.Т.Ашрафхўжаёв	Доира рақсларида бири
32.О.Камолхўжаёв	Доира рақсларида бири
33.Т.Ашрафхўжаёв	Доира усулларида
34.Р.Самадов	“Сўзсиз қўшиқ”
35.М.Ашрафий, И.Икромов усули	“Ўргулай”
36.М.Левиёв	“Рақс”
37.Г.Васканян	“Шодлик рақси”
38.С.Жалил	“Лазги”
39.И.Икромов	“Ўргулай”
40.М.Левиёв “Олтин кўл” муסיқали драмасида	“Мазурка”
41.П.И.Чайковский	
42.И.Брамс	“Венгерча рақс” № 1, № 5, №6

43. У.О.Комилов

44. Т.Иноғамов

45. А.Левиёв

46. И.Икромов

47. У.О.Комилов

48.3. У.О.Комилов

Доира рақслари

Доира усуллари

Концерт этюдлари

Концерт этюдлари

Ларзон

“Қўш қарс” 1-2 қисм ёки

Ўзбек халқ усулларида 1 та асар

Этюдлар

1. Т. Ашрафхўжаев, А. Петросьянц – этюдлар

2. О.Камолхўжаев – машқлар

3. И.Икромов – этюдлар

АДАБИЁТЛАР

1. У.О.Комилов, Д.Исломов Устозлардан доира усуллари Тошкент 2014 й

2. И.Икромов Доира дарслиги Тошкент 1997 й

3. А.И.Петросьянц Доира дарслиги Тошкент 1952 й

4. А.Срозов Доира учун пьесалар Тошкент 1997 й

5. А.Петросьянц Чолғушунослик Тошкент 1980 й

6. О.Камолхўжаев Доира дарслиги Тошкент 2011 й.

7. Р.Самадов Анъанавий доира ижрочилиги Тошкент 2004 й

8. А.Алиқулов Доира тароналари Тошкент 2010 й

9. А.Мансуров Янгра доира (электрон вариант)

10. С.Бобоев Баҳор тонги садоси (электрон вариант)

11. Ф. Назаров Асарлар тўплами

12. А.Одилов, А.Лутфуллаев Чанг дарслиги Тошкент 2002 й

13. Т.Ашрафхўжаев Доира - ўқув қўлланма Тошкент 2003 й

14. А. Левиёв Этюдлар

15. Я. Ҳаққулов Доира учун пьесалар Тошкент 1978 й

16. В.Снегирёв Ксилофон (маримба) учун дарслик Москва 1983 й

17. В.Штейман, Т.Егорова Ксилофон ва кичик барабан учун машқлар, этюдлар, ансамбллар Москва 1976 й

18. Скрипка учун хрестоматия Москва 1986 й

19. А.Одилов, А.Лутфуллаев Чанг дарслиги Тошкент 2002 й

20. Ўзбек халқ чолғулари учун пьесалар Тошкент 2006 й

21. О.Камолхўжаев Тошкент 2008-й.

22. Д.Исломов Устозлардан доира сабоқлари Тошкент 2014-й

23. Э.Григ “Альбомдан бир варок” Тошкент 1952-й.

24. П.Чайковский “Неаполитанча қўшиқ” Т.Ашрафхўжаев китоби 1987-й.

25. О.Камолхўжаев Доира учун пьесалар Тошкент 1997-й